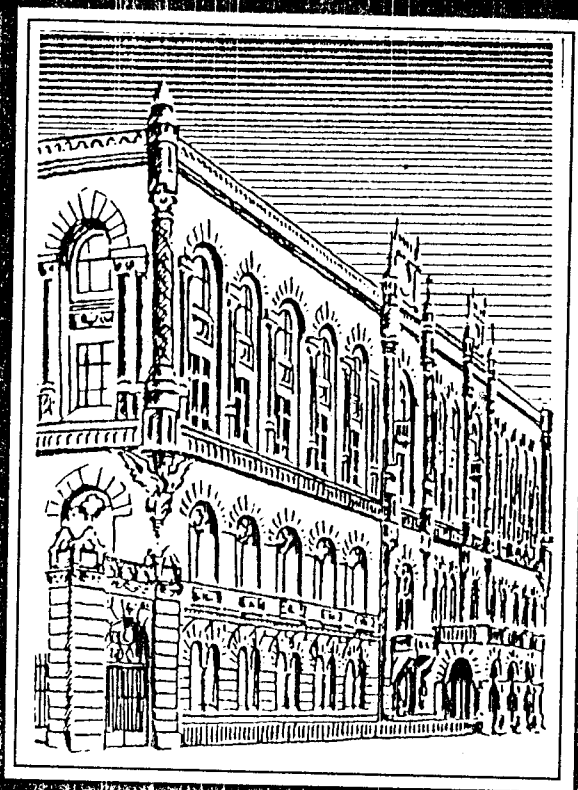

ISSN 1605-2005

БАНКІВСЬКА СПРАВА

№4-2000

БАНКІВСЬКА СПРАВА

BANKING

№ 4 (34)–2000

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ
ВИХОДИТЬ 6 РАЗІВ НА РІК

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

Анатолій Косолапов. Фінансові інструменти формування державного бюджету України 3

АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ

Світлана Довга. Роль банків на ринку цінних паперів в Україні	8
Тетяна Лепейко. Інструменти ринку цінних паперів в Україні	11
Піпа Дорош. Український норматив № 14 “Аудиторські докази”	15
Віра Коюда, Свєгенія Кожанова. Оцінювання реальних інвестицій	19
Юрій Пасєнченко. Аналіз дисконтування фінансових інструментів за простими обліковими ставками	21
Владислав Гончаренко. Кредитні спілки в системі суб’єктів фінансового ринку	24
Іван Мешко, Леонід Підгорний. Про доцільність переходу України до системи плаваючого валютного курсу	28
Ольга Шевченко, Олена Мринська. Лізинг — альтернатива банківському кредитуванню	31, 41

СЛОВО ПРАКТИКАМ

Костянтин Марахов. Роль інвестиційних банків на первинному ринку корпоративних цінних паперів	34
Ігор Волошин. Визначення лімітів у операціях кредитування за допомогою коефіцієнтного аналізу і повної моделі випадково функціонуючого банку	36
Сергій Ошценко. Особливості розробки нових банківських продуктів	42
Ігор Тинний. Джерела та механізми фінансування реструктуризаційних перетворень на промислових підприємствах України	46
Любов Вірван. Нова валюта старої Європи: перспективи розвитку	47

ПОШУКИ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Ольга Резнікова. Валютне регулювання на міждержавному рівні та його вплив на національну валютну систему	50
Юлія Денисенко. Неокласичний підхід у сучасній теорії корпоративних фінансів	53
Вікторія Радзівська. Депозитарні розписки — засіб розширення операцій комерційних банків з цінними паперами	56

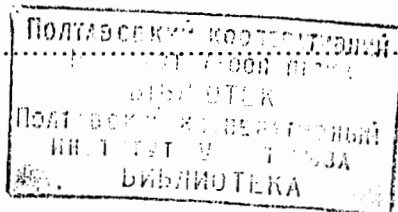
ЗАПРОШУЄМО ДО ДИСКУСІЇ

Любов Ледомська, Олександр Науменко. Резервування в кредитних операціях: перехід кількості в якість	57
--	----

РЕЦЕНЗІЇ

Анатолій Загородній, Геннадій Вознюк. Шляхом звершень: Віктор Ющенко — професіонал, політик, людина	63
--	----

Анотації. Annotations	64
-----------------------------	----

КРЕДИТНІ СПІЛКИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Владислав Гончаренко, доцент Полтавського кооперативного інституту, кандидат економічних наук

Процес відродження кредитних спілок в Україні почався після затвердження в 1993 році "Тимчасового Положення про кредитні спілки в Україні". За шість років розвитку вони досягли значних успіхів і стали новим явищем на фінансовому ринку України. Маючи кооперативну природу та будучи специфічними громадсько-фінансовими установами¹, кредитні спілки поступово займають своє місце на фінансовому ринку, як це є в інших країнах.

Залежно від рівня економічного розвитку країни, на її фінансовому ринку можуть здійснювати свою діяльність різноманітні суб'єкти: комерційні банки, ощадно-позичкові асоціації, взаємні ощадні банки, взаємні фонди грошового ринку, пенсійні фонди, страхові, інвестиційні й трастові компанії, кредитні спілки та інші фінансові установи, кожна з яких має свою специфічну діяльність на ринку грошей чи цінних паперів. Ці фінансові установи виконують надзвичайно важливу функцію в економіці. За допомогою різноманітних фінансових інструментів (ощадних та розрахункових рахунків, цінних паперів тощо) вони акумулюють тимчасово вільні кошти одних суб'єктів та надають їх на певних умовах іншим суб'єктам. Їхня діяльність прискорює кругообіг грошових коштів в економіці, а оскільки "гроші — це кров економіки", позитивно впливає на її розвиток. Фінансові установи є частиною фінансової системи будь-якої країни. Вони залучають та інвестують кошти, сприяючи ефективному розвитку економіки та прогресу в суспільстві.

У США та багатьох інших країнах фінансові установи поділяються на дві великі групи: банки та небанківські фінансові установи. Історично банки засновувались для надання різноманітних фінансових послуг. Небанківські фінансові установи виникли для роботи в тих сферах фінансового ринку, де недостатньо працювали банки, в результаті чого виникав вакуум окремих послуг. Вони брали на себе частину фінансових послуг, які були невигідними комерційним банкам або просто не надавались ними з різних причин. Небанківські організації займали свою нішу на фінансовому ринку та мали певну спеціалізацію. Однак останнім часом у багатьох країнах стали стиратись чіткі межі між різними фінансовими установами, почала проводитись диверсифікація їхньої діяльності. З цього приводу Є. Ширінська зазначає, що однією з найважливіших тенденцій розвитку кредитних си-

стем зарубіжних країн у 80-ті роки було швидке стирання відмінностей між банками та небанківськими установами через розширення останніми нетрадиційних операцій та проникнення на банківські ринки. На сьогодні комерційні банки та небанківські установи часто займаються однаковими операціями. Наприклад, численні ощадні, кооперативні, сільськогосподарські кредитні установи всього за 10—15 років змогли перейти від простого бізнесу — залучення дрібних вкладів населення і надання невеликих будівельних та персональних позичок — до активної участі у всіх головних видах банківських операцій, у тому числі й на оптових ринках кредитних ресурсів².

Комерційні банки (*Commercial Banks*) є найстарішими, найбільш універсальними та потужними фінансовими установами. Банки надають своїм клієнтам найрізноманітніші послуги: відкриття поточних (розрахункових, чекових) рахунків, надання комерційних, іпотечних та споживчих позичок, приймання вкладів на ощадні, цільові, строкові та безстрокові рахунки. Крім цього, багато банків здійснюють операції з цінними паперами різних видів через свої трастові відділи, здають в оренду сейфи (ячейки) для зберігання клієнтами особистих цінностей та інше майно, здійснюють обмін іноземної валюти, випуск кредитних карток та дорожніх чеків, проводять лізингові, факторингові й агентські операції, виступають гарантами своїх клієнтів. Деякі банки займаються страхуванням, операціями з нерухомістю.

Пасиви банків складаються в основному із поточних та ощадних вкладів. Активи приблизно рівномірно розподіляються між казначейськими зобов'язаннями, муніципальними облігаціями, кредитами бізнесу, споживчими позичками, кредитами під заставу нерухомого майна, готівковими коштами та резервами. Активи комерційних банків досить ліквідні у зв'язку з високою рухомістю пасивів.

Ощадно-позичкові асоціації (*Saving and Loan Associations*) залучають кошти шляхом відкриття ощадних рахунків та використовують їх переважно для надання цільових довгострокових кредитів, як правило, на купівлю житла з оформленням його під його ж заставу до повної сплати позички. У США ощадно-позичкові асоціації почали масово виникати після Другої світової війни. Уряд стимулював їхній розвиток з метою сприяння розширенню будівництва житла. Спочатку більшість ощадно-позичкових асоціацій створювались та функціонували на засадах

¹ Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. — К.: Науки думка, 1997. — С. 210—211.

² Ширінская Е.Б. Операции коммерческих банков и зарубежный опыт. — М.: Финансы и статистика, 1993. — С. 83.

Таблиця 1. Активи різних фінансових установ США³, млрд дол. США на кінець року

Фінансові посередники	1945	1970	1980	1984	
				Сума	%
Комерційні банки	160,3	576,2	1702,7	2275,8	39,8
Ощадно-позичкові асоціації	8,7	176,2	629,8	902,4	15,8
Страхові компанії	44,8	207,3	476,2	717,5	12,5
Ощадні банки	17,0	79,0	171,6	288,1	5,0
Фінансові компанії	4,3	64,0	180,1	287,9	5,0
Інвестиційні компанії	1,3	47,6	58,4	137,1	2,4
Кредитні спілки	0,4	18,0	71,7	115,9	2,1
Приватні пенсійні фонди	2,8	110,4	264,8	436,2	7,6
Державні пенсійні фонди	2,6	60,3	200,4	348,3	6,1
Взаємні фонди грошового ринку	—	—	74,4	213,5	3,7
УСЬОГО	242,2	1339,0	3830,1	5722,2	100,0

“взаємної” форми власності і являли собою кооператив⁴. У 70—80-ті роки багато асоціацій почали переходити на акціонерну форму власності. При цьому члени кооперативу мали можливість купити акції на пільгових умовах. Зараз ощадно-позичкові асоціації є досить потужними фінансовими установами.

Аналіз балансу ощадно-позичкових асоціацій чітко демонструє їхню характерну рису: активна частина балансу свідчить про сильну спеціалізацію на наданні позичок фізичним особам під заставу нерухомого майна; пасивна частина балансу складається переважно з дрібних ощадних і термінових вкладів населення.

Сьогодні ощадно-позичкові асоціації США мають право вкладати частину своїх активів у комерційні, сільськогосподарські та споживчі позички. Вони тримають у своїх активах цінні папери, забезпечені нерухомим майном, а також персональні заставні. Асоціації мають право також відкривати чекові депозити і традиційні ощадні й строкові вклади на ощадних книжках, а також НАУ-рахунки та різноманітні строкові депозити дрібного розміру, які виключають можливість раптового відливу коштів та приносять добрі ринкові доходи.

Взаємні ощадні банки (*Mutual Saving Banks*) — схожі на ощадно-позичкові асоціації, але мають трохи іншу структуру активів та пасивів. Ці банки почали випускати ще в XIX ст. на основі “взаємної” (кооперативної) форми власності. Завдяки своїй кооперативній природі більшість із них залишилось фінансово працездатними в 30-ті роки під час “Великої депресії”, коли комерційні банки масово банкрутували. Останніми роками багато взаємних ощадних банків перейшли на акціонерну форму власності, але Кемпбелл Мак-

³ Долап Е. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Пер. с англ. В. Лукашевича и др.: Под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева. — СПб., 1994. — С. 143.

⁴ Там же. — С. 149.

коннелл вважає їх “...неакціонерними фірмами, які приймають вклади переважно від дрібних індивідуальних вкладників та надають позички на придбання будинків чи квартир, переважно окремим особам”⁵.

З балансу взаємних ощадних банків видно, що в активах домінують позички під заставу нерухомого майна фізичним особам. Ощадні банки здійснюють досить великі інвестиції в придбання цінних паперів, у акції та облігації корпорацій. У пасивній частині балансу традиційно домінують вклади на ощадних книжках. Взаємні ощадні банки першими серед усіх небанківських фінансових установ почали приймати чекові депозити, склавши конкуренцію комерційним банкам.

Взаємні грошові фонди (*Money Market Mutual Funds*) почали випускати в США в 70-х роках і мали надзвичайно стрімкі темпи зростання. Вони продають акції (паї) на ринках

цінних паперів та використовують одержані доходи для придбання короткотермінових цінних паперів, доходи від яких передають держателям своїх акцій (за вираховуванням незначної плати за послуги). Таким чином, їхні пасиви, як правило, представлені власними акціями (паями), а не депозитами, а активи — цінними паперами, а не позичками. З погляду акціонера, акція взаємного грошового фонду практично нічим не відрізняється від банківського депозиту. Головна її особливість — фіксована вартість — 1 дол. США за акцію, яка не змінюється в результаті зміни ринкової норми відсотка. Взаємні грошові фонди приймають вклади від багатьох дрібних вкладників шляхом продажу їм своїх акцій. На вклади (акції) нараховуються відсотки, і на них можна випускати чеки на суму, не меншу ніж 500 дол. США. При цьому сума, яка може виставлятися за чеком, та розмір вкладу підлягають певним обмеженням. Крім цього, акціонери можуть переказувати кошти телеграфним переказом на банківські рахунки або на рахунки інших взаємних фондів, об'єднаних в єдину структуру з єдиним управлінням.

Страхові компанії та пенсійні фонди залучають кошти у вигляді страхових внесків та внесків на пенсійне забезпечення, які, як правило, вносяться протягом тривалого терміну. Залучені кошти ці фінансові установикладають в акції та облігації корпорацій, державні казначейські зобов'язання, довгострокові кредити під заставу нерухомого майна, особливо корпорацій.

Інвестиційні компанії закритого типу (*Closed-end Investment Companies*) дещо відрізняються від взаємних фондів. Вони випускають великий пакет акцій та облігацій. Залучені кошти вкладуються в акції корпорацій. Якщо дохід від придбаних компанією акцій перевищує виплати

⁵ Макконнелл Кемпбелл Р., Брю Стенли Л. Экономика: принципы, проблемы и политика: В 2 т.: Пер. с англ. 11-го изд. — М.: Республика, 1992. — Т. 2. — С. 384.

за облігаціями, він додатково розподіляється на акції.

Трастові компанії (*Trust Companies*) виконують довірчі операції з управління майном, грошовими коштами та цінними паперами фізичних і юридичних осіб. Найвні кошти трастові компанії, як правило, вкладають у високонадійні цінні папери.

Облікові будинки — це фінансові установи, досить поширені у Великобританії. Споживачам пропонується сім видів забезпечених та незабезпечених особистих кредитів, а особливо “револьверний” (автоматично поповлюваний) кредит⁶, який відкривається клієнту при умові сплати ним певних щомісячних внесків. Наприклад, при щомісячних платежах у розмірі 75 фунтів стерлінгів клієнту відкривається кредитна лінія, що в 20 разів перевищує суму внесків (1500 ф. ст.). Ці кошти клієнт може витратити на будь-які потреби до того часу, поки здійснює щомісячні платежі. Облікові будинки також обслуговують комерційні фірми, пропонуючи їм кредитні, факторингові та лізингові послуги. Пасиви облікових будинків на 70 % складаються з комерційних векселів, кредитів комерційних банків та депозитів фізичних осіб.

Будівельні товариства — досить цікава та поширена фінансова установа у Великобританії⁷. Фонд будівельного товариства створюється з регулярних внесків його членів. Він використовується для фінансування, купівлі чи будівництва будинків членами товариства. Усі учасники фонду продовжують платити внески до того часу, доки кожний з них не буде мати свій будинок. За діючим у Великобританії законодавством, товариство може бути створене при наявності не менше 10 членів, кожен з яких має зробити внесок у сумі 10 тис. фунтів стерлінгів протягом п’яти років. Регулювання діяльності будівельних товариств здійснюється банком Англії шляхом встановлення показника ліквідності (7,5 %) та певного рівня резервів від суми активів. Крім цього, будівельні товариства зобов’язані на випадок непередбачених витрат резервувати певні суми, величина яких залежить від кредитних вкладень, та дотримуватись встановленої законодавством структури активів. Їхні кредити поділяються на 3 категорії. До першої категорії, яка має становити не менше 90 %, належать кредити власникам будинків, що забезпечені первинними заставними. До другої та третьої категорії належать кредити, забезпечені вторинними заставними, та незабезпечені. Їх не повинно бути більше, ніж 10 % суми виданих кредитів. Крім операцій з кредитування житлового будівництва, будівельні товариства пропонують послуги щодо грошових переказів, обміну валют, управління заставними, землею, передачі та страхування майна.

Кредитні спілки (*Credit Union*) — це суб’єкти фінансового ринку, які надають фінансові послуги, подібні до банківських: залучають кошти шляхом приймання депозитів, відкриття наїовних, ощадних, чекових (розрахункових), пенсійних та інших рахунків і за рахунок цих коштів

видають кредити різноманітних видів, розміщують тимчасово вільні кошти у казначейські зобов’язання, державні й муніципальні облігації та інші високонадійні цінні папери. Крім цього, кредитні спілки здійснюють розрахунково-касове обслуговування, обмін чеків, продаж дорожніх чеків, випуск кредитних карток, брокерські та нотаріальні послуги, послуги по телефону й через банківські автомати, здійснюють інші операції.

Незважаючи на те, що кредитні спілки пропонують майже повний перелік банківських послуг і є “майже банками”, вони мають особливий статус і вважаються специфічними фінансовими установами. Кредитні спілки у США та інших країнах діють на основі кооперативної форми власності і цим відрізняються від інших фінансових установ, які, як правило, створені на приватній власності та мають форму корпорації. Кредитні спілки в США класифікуються як фінансові кооперативи, належать до категорії неприбуткових інститутів та звільняються від федерального прибуткового податку⁸. Як фінансовий кооператив, кредитна спілка суттєво відрізняється від інших форм господарювання метою своєї діяльності, принципами організації та управління, правами й інтересами власників і клієнтів, суспільним та юридичним статусом.

Кооперативна природа визначає основні риси кредитних спілок як фінансових установ та відрізняє їх від інших суб’єктів фінансового ринку⁹.

По-перше, на відміну від інших фінансових установ, які, як правило, створюються однією групою людей (власниками) для отримання прибутку від надання фінансових послуг іншій групі людей (клієнтам), кредитна спілка створюється групою людей для самозабезпечення фінансовими послугами на основі кооперації. Метою діяльності кредитної спілки є не отримання прибутку, а надання різноманітних фінансових послуг виключно своїм членам. Члени спілки є одночасно її власниками та клієнтами, тому кредитній спілці вдається поєднати інтереси власників (максимізація прибутку) та клієнтів (мінімізація витрат). Прибуток, отриманий від членів як від клієнтів, розподіляється між ними як між власниками за загальними рішенням. Законодавство більшості країн світу відносить кредитні спілки до неприбуткових організацій.

По-друге, кредитні спілки створюються на базі певного існуючого територіального чи професійного об’єднання, громадської чи релігійної організації, територіальної одиниці, трудового колективу, іншого формального чи неформального об’єднання, в якому люди, як правило, знають одне одного. Інші фінансові установи створюються на базі штучно сформованої групи.

По-третьє, на відміну від інших фінансових установ, при заснуванні кредитної спілки не визначається фіксована чи потенційна кількість людей, які будуть її власниками. Передбачається, що спілка буде зростати і кількість власників постійно збільшуватиметься.

⁸ Долан Е. Дж. *Знач. праця.* — С. 152.

⁹ Гончаренко В.В. *Кредитна кооперація. Форми економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика).* — К.: Глобус, 1998. — С. 120—132.

⁶ Ширинская Е.Б. *Знач. праця.* — С. 89.

⁷ Там же. — С. 88.

По-четверте, Статут і всі принципові рішення щодо діяльності кредитних спілок приймаються загальними зборами, на яких кожен член спілки має один голос, незалежно від суми внесків і часу вступу до спілки. Особи, які створили спілку, не мають жодних привілеїв чи виключних прав порівняно з іншими членами, які вступили до спілки пізніше. В інших фінансових установах розподіл голосів здійснюється відповідно до частки в майні (кількості акцій).

По-п'яте, кредитна спілка є водночас формою взаємодопомоги громадян, їхньою громадською організацією, яка створює різноманітні колективні фонди, що використовуються на суспільні потреби, та фінансовою установою, яка може надавати своїм членам майже повний перелік банківських послуг. Наприклад, кредитні спілки США, Канади та інших розвинутих країн надають своїм членам такі фінансові послуги.

1. Надають різноманітні види позичок: на купівлю та ремонт нових і вживаних автомобілів, моторних човнів та інших транспортних засобів; на купівлю будинку та іншого нерухомого майна; на консолідацію рахунків; на поточні домашні потреби й товари домашнього вжитку; на одержання освіти; на ведення бізнесу; "відкритий кредит", кредитні картки та ін.

2. Приймають різні види вкладів: на ощадні та субощадні рахунки; рахунки "Money Market"; пенсійні та молодіжні рахунки; трастові рахунки; ощадні рахунки юридичних осіб; "Share-Draft" (ощадно-розрахункові) рахунки фізичних та юридичних осіб; ощадні сертифікати CD, Jumbo, IRA, Jumbo-IRA та ін.

3. Здійснюють страхування: життя, короткострокової втрати працездатності, вкладів, позичок, автомобілів тощо.

4. Відкривають чекові (розрахункові) рахунки: підприємствам та установам; фізичним особам; для отримання зарплати, соціального забезпечення; грошові перекази; дорожні чеки; обмін чеків; міжнародні перекази коштів тощо.

Крім цього, кредитні спілки в багатьох країнах надають своїм членам додаткові послуги нефінансового характеру: оголошення на дошці спілки; продаж марок; поштова скринька; анкети на отримання різних документів; дитяча кімната чи садок; ламінування та ксерокопіювання документів; послуги нотаріуса, юриста, експертів та інших фахівців; персональні сейфи (соти); різноманітні бази даних та інформація для споживачів; факс, електронна пошта; консультаційні послуги; довірчі операції; планування спадщини та підготовка до пенсії; гуртова закупівля та продаж товарів для своїх членів; автоклуб та колективний автосервіс; автостоянка; депозитарій; мікрофільмування; послуги міжнародних перекладачів та багато інших необхідних їхнім членам фінансових та нефінансових послуг.

Кредитні спілки є найчисленнішими із всіх суб'єктів фінансового ринку в США¹⁰. Так, у 1994 році в США налічувалось 11,4 тисячі кредитних спілок, членами яких було 62,2 млн чол., або 37,7 % населення, у Франції — 2 тисячі спілок, які об'єднували 5,0 млн членів (13,2 % населен-

ня), в Канаді, відповідно, 978 спілок та 4,0 млн членів (21,3 % населення). Однак кредитні спілки є порівняно невеликими фінансовими установами за розмірами активів. У США в 1984 році на кредитні спілки припадало лише 2,1 % активів усіх суб'єктів фінансового ринку, тоді як на комерційні банки припадало 39,8 %, на ощадно-позичкові асоціації — 15,8 %, на страхові компанії — 12,5 %, на приватні пенсійні фонди — 7,6 %, на державні пенсійні фонди — 6,1 %, ощадні банки та фінансові компанії — по 5 %, взаємні фонди грошового ринку — 3,7 %, інвестиційні компанії — 2,4 %. Незважаючи на це, кредитні спілки є досить популярними серед населення фінансовими установами.

Аналіз діяльності кредитних спілок показує, що вони посідають важливе місце на ринку фінансових послуг і успішно конкурують з іншими фінансовими установами. Це підтверджують результати соціологічного дослідження, проведені на замовлення Filene Research Institute (Медисон, штат Вісконсин, США) Мічиганським університетом¹¹. На запитання про фінансові установи, послугами яких найчастіше користуються, 74 % респондентів відповіли, що це банки; 14 % опитаних надавали перевагу кредитним спілкам, 8 % — ощадно-позичковим асоціаціям, 4 % — іншим фінансовим установам. Респонденти, які падали перевагу банкам як головним фінансовим інститутам, додатково користувались послугами кредитних спілок: за операціями з чеками — 6 % опитаних; за ощадними вкладом — 29 %: отримували позички на купівлю автомобілів — 9 %; мали депозитні сертифікати — 3 %; мали пенсійні рахунки — 4 %. Операції з чеками 80 % респондентів проводять через банки, 17 % — через кредитні спілки; 13 % — через ощадно-позичкові асоціації; 3 % — через інші фінансові установи. Ощадні вклади у банках мають 61 % опитаних, у кредитних спілках — 38 %, в ощадно-позичкових асоціаціях — 18 %, в інших установах — 9 %. Довготермінові позички на купівлю нерухомого майна одержували в банках 27 % респондентів, в ощадно-позичкових асоціаціях — 17 %, в інших фінансових установах — 14 %, у кредитних спілках — 2 %. Позички на купівлю автомобілів 24 % опитаних отримували в банках, 13 % — у кредитних спілках, 2 % в ощадно-позичкових асоціаціях, 10 % — в інших установах. Депозитні сертифікати в банках мали 30 % респондентів, в ощадно-позичкових асоціаціях — 12 %, у кредитних спілках — 6 %, в інших фінансових установах — 4 %. Пластиковими кредитними та дебетовими картками через установи банків користувались 42 % опитаних, через кредитні спілки — 9 %, через ощадно-позичкові асоціації — 5 %. Пенсійні рахунки 18 % респондентів мали в банках, 7 % — у кредитних спілках, 6 % — в ощадно-позичкових асоціаціях, 22 % — в інших фінансових установах.

Кредитні спілки посідають значне місце у фінансово-кредитних системах різних країн світу. Найбільш розвинуті вони в Ірландії, США, Канаді,

¹¹ Lawrence R. Lepisto. *Consumer relationships with financial institutions / Filene Research Institute. — Madison, Wisconsin, USA, 1993. — P. 15—17.*

¹⁰ Долин Е.Дж. *Знач. праця.* — С. 152.

Австралії, Франції, Кореї. Будучи неприбутковими фінансовими установами та специфічними формами фінансової взаємодопомоги, вони посідають особливе місце серед суб'єктів фінансового ринку розвинутих країн.

Фінансовий ринок України перебуває в стадії формування. Він ще не має всього різноманіття форм фінансових посередників, які є в розвинутих країнах. Існуючі в Україні фінансові установи — комерційні банки, страхові та інвестиційні компанії, пенсійні фонди, довірчі товариства та ін. — не викликають особливої довіри і не задовольняють потреб у фінансових послугах. Особливо це стосується задоволення потреб населення. Найбільш потужні фінансові установи України, комерційні банки, надають перевагу обслуговуванню юридичних осіб і не хочуть надавати послуги фізичним особам через незначний розмір операцій. Комерційним банкам не вигідно приймати та обслуговувати дрібні вклади й надавати дрібні позички. Ощадні послуги населенню надає Ощадний банк, але він нараховує на вклади досить низькі відсотки, які часто навіть не перекривають інфляції. Переказ грошових коштів здійснюють поштові установи, але беруть за це значний відсоток. Надання позичок здійснюють ломбарди, але там, як правило, дуже кабальні для людини умови. Відділення Ощадного банку також надають споживчі позички населенню, але при обмеженому розмірі позички та великих відсотках її оформлення є дуже складним та бюрократизованим.

Перелічені фінансові установи не задовольняють потреб населення на належному рівні. У зв'язку з цим кредитні спілки можуть успішно працювати на цьому ринку. Їм не треба шукати іншої ніші на фінансовому ринку України. Вони її вже мають і не "намерены забрать кусок хлеба у банков", як про це пише О. Арестархов¹². Кредитні спілки та комерційні банки в розвинутих країнах є конкурентами. В Україні ж, за словами колишнього Голови Правління Національного банку України В. Юценка, кредитні спілки є "союзниками банкірів"¹³. Банки надають послуги, як правило, юридичним особам, кредитні спілки — фізичним. Вони працюють на різних ринках.

На закінчення слід зазначити, що для того, щоб кредитні спілки України змогли посісти належне місце серед суб'єктів фінансового ринку та найкращим чином задовольняти потреби населення у фінансових послугах, необхідно створити належне законодавчо-нормативне середовище для їхньої діяльності. Тільки в цьому разі кредитні спілки зможуть стати повноправними суб'єктами фінансового ринку, якими вони є в інших країнах.

¹² Арестархов О. Кредитные союзы намерены забрать кусок хлеба у банков // Бизнес. — 1996. — № 20(175).

¹³ Вісник кредитних спілок: Інформаційний бюлетень Національної асоціації кредитних спілок України. — 1996. — Грудень. — С. 30.

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО СИСТЕМИ ПЛАВАЮЧОГО ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Іван Мешко, професор кафедри фінансів і кредиту
Ужгородського державного університету;
Леонід Підгорний, аспірант кафедри фінансів і кредиту
Ужгородського державного університету

Фінансовий обвал у Росії в серпні 1998 року, за яким, затаївши подих, спостерігав увесь світ і, особливо, Україна, поставив цілий ряд запитань причинного і наслідкового характеру щодо управління державними та світовими фінансами. Величезної актуальності набула проблема оптимізації валютного регулювання та прогнозування поведінки валютного курсу. І тому саме зараз у ракурсі цих проблем значний науковий та практичний інтерес мають думки провідних учених світу щодо питань регулювання валютних курсів.

Події на фінансовому та грошовому ринках України за останні півроку все більше і більше свідчать про об'єктивний перехід валютної політики країни від режиму фіксованого валютного курсу до режиму плаваючого валютного курсу з певним коридором. Чітко простежується тенден-

ція переходу до режиму вільноплаваючого курсу. Безумовно, такий перехід буде мати істотний вплив на стан української економіки в цілому.

Вважається цілком доведеним, що випадковий характер коливань валютного курсу при системі плаваючого валютного курсу пояснюється домінуванням ролі "новин" (тобто об'єктивної та суб'єктивної інформації) у спричиненні більшості флуктуацій валютного курсу. Логічно припустити, що чим менше об'єктивної інформації мають учасники ринку і чим менша їхня впевненість у стабільності економічної ситуації в країні (а саме такий стан речей зараз в Україні), тим більш непередбачуваними будуть коливання валютного курсу і тим більшою буде їхня амплітуда.

У кінці 70-х років нашого століття американським вченим Робертом Манделом було розроблено нову концептуальну схему аналізу опти-